

Vai trò của báo *Thanh Niên* do Nguyễn Ái Quốc sáng lập đối với sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam

Trần Viết Nghĩa*

Tóm tắt: Thất bại của phong trào Cần Vương (1885-1896) đã đánh dấu sự thất bại của hệ tư tưởng phong kiến đối với nhiệm vụ giải phóng dân tộc. Phong trào yêu nước theo khuynh hướng dân chủ tư sản (phong trào Đông Du, phong trào Duy Tân) cũng thất bại do bị thực dân Pháp đàn áp. Việt Nam rơi vào cuộc khủng hoảng về đường lối cứu nước. Trong bối cảnh đó, năm 1911 Nguyễn Tất Thành (Nguyễn Ái Quốc, Hồ Chí Minh) ra đi tìm đường cứu nước. Năm 1920, Nguyễn Ái Quốc đã lựa chọn con đường cách mạng làm vũ khí tư tưởng để giải phóng dân tộc Việt Nam. Từ đó, Người đã tích cực chuẩn bị các điều kiện để thành lập một chính đảng mác xít ở Việt Nam. Năm 1926, Nguyễn Ái Quốc sáng lập báo *Thanh Niên*, cơ quan ngôn luận của Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên... Từ báo này ra đời trong bối cảnh phong trào cách mạng Việt Nam có nhiều chuyển biến sâu sắc, từ khuynh hướng yêu nước cách mạng dân chủ tư sản chuyển dần sang khuynh hướng cách mạng vô sản. Báo *Thanh Niên* đã góp phần thúc đẩy những điều kiện cho sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam nhanh chóng đi đến chín muồi. Bài viết này sẽ làm rõ sự ra đời, nội dung cơ bản, và vai trò của báo *Thanh Niên* đối với sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam, từ đó làm rõ hơn vai trò của Nguyễn Ái Quốc đối với cách mạng Việt Nam.

Từ khóa: Đảng Cộng sản Việt Nam; Nguyễn Ái Quốc; báo *Thanh Niên*; tư tưởng; chính trị.

Ngày nhận: 19/5/2025; ngày chỉnh sửa: 13/01/2026; ngày chấp nhận đăng: 28/02/2026

DOI: <https://doi.org/10.33100/vjossh.2026.12.1.1>

1. Sự ra đời của báo *Thanh Niên*

Tại Đại hội Đảng Xã hội Pháp (tháng 12-1920), Nguyễn Ái Quốc đã bỏ phiếu tán thành Quốc tế III của Lê-nin, tham gia sáng lập Đảng Cộng sản Pháp và trở thành một người cộng sản. Người đã lựa chọn con đường cách mạng vô sản để giải phóng dân tộc Việt Nam. Trong bài “Đông Dương” đăng trên báo *Revue Communiste* (số 15, tháng 5-1921), Nguyễn Ái Quốc cho biết

Đông Dương đã sẵn sàng tiếp nhận chủ nghĩa cộng sản, cần phải truyền bá chủ nghĩa cộng sản đến vùng đất này: “Trách nhiệm của chúng tôi phải nói lên ở đây để những đồng chí của chúng ta có nhiệt tình truyền bá chủ nghĩa cộng sản và thực tâm muốn giúp đỡ những người lao động lật đổ ách thống trị của những kẻ bóc lột và đi vào gia đình chung của giai cấp vô sản quốc tế, để cho những đồng chí đó có thể giúp đỡ chúng tôi một cách có hiệu quả” (Hồ Chí Minh 2011a: 48).

* Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, ĐHQG Hà Nội; email: vietnghia_77@yahoo.com

Từ năm 1921 đến năm 1923, Nguyễn Ái Quốc tích cực hoạt động trên diễn đàn báo chí ở Pháp. Người viết bài cho các báo như *L'Humanité* (Nhân đạo), *La Vie Ouvrière* (Đời sống thợ thuyền), *Journal du Peuple* (Dân chúng), v.v.. Năm 1922, Nguyễn Ái Quốc thành lập báo *Le Paria* (Người cùng khổ) để làm cơ quan ngôn luận cho Hội Liên hiệp thuộc địa. Người đã viết 21 bài và vẽ 05 tranh châm biếm cho tờ *Le Paria*. Mác Clanhvin Blông của nhớ về thời kỳ Nguyễn Ái Quốc làm báo *Le Paria* như sau: “Anh viết khỏe, có số viết tới hai, ba bài. Toàn bộ những bài báo của anh là bản án chủ nghĩa thực dân Pháp và là nguyện vọng giành độc lập tự do cho nhân dân Việt Nam và nhân dân các nước thuộc địa” (Bác Hồ ở Pháp 1970: 51-52). Trong thời kỳ ở Mátxcova (Liên Xô), Nguyễn Ái Quốc vẫn duy trì mối quan hệ với các tờ báo ở Pháp như *L'Humanité*, *La Vie Ouvrière*, *Le Paria*, v.v.. Ngoài ra, Người còn viết bài cho báo Thông tin quốc tế, báo Quốc tế nông dân, v.v., đặc biệt là báo *Sự thật* của Đảng Cộng sản Liên Xô.

Ngày 11-11-1924, Nguyễn Ái Quốc đến hoạt động ở Quảng Châu (Trung Quốc). Trong “Báo cáo gửi Ban Phương Đông Quốc tế Cộng sản”, Nguyễn Ái Quốc viết: “Từ tháng 11-1924, tôi được Ban Phương Đông và Đảng Cộng sản Pháp phái đến Quảng Châu để làm việc cho Đông Dương” (Hồ Chí Minh 2011b: 261). Trong thời gian ở Quảng Châu, Nguyễn Ái Quốc đã tích cực chuẩn bị những điều kiện cần thiết để thành lập một đảng Mácxit ở Việt Nam. Tại đây, Người đã gặp gỡ một số người Việt Nam yêu nước: “Quảng Châu còn là nơi hội tụ của nhiều thế hệ những người yêu nước Việt Nam từ lớp cách mạng đàn anh như Phan Bội Châu, Nguyễn Thượng Hiền, với các đồng chí của ông và lớp thanh niên trí thức yêu nước mới xuất dương sang sau chiến tranh thế giới thứ nhất”, tập hợp lại trong một tổ chức yêu nước - Tâm Tâm xã” (Phạm

Xanh 1990: 104). Năm 1924, Phạm Hồng Thái, một trong những thành viên của tổ chức Tâm Tâm xã, đã ném bom để ám sát Toàn quyền Đông Dương Merlin ở Sa Diện (Quảng Châu, Trung Quốc). Vụ ám sát này cho thấy Tâm Tâm xã chưa có đường lối cứu nước đúng đắn, bởi hành động bột phát này chỉ có thể gây rúng động dư luận chứ không thể lật đổ được chế độ cai trị của thực dân Pháp ở Đông Dương. Trong khi đó Nguyễn Ái Quốc có đường lối cách mạng đúng đắn nhưng chưa có tổ chức và lực lượng để thực hiện. Cuộc gặp gỡ giữa Nguyễn Ái Quốc và Tâm Tâm xã là một mối lương duyên cho cuộc cách mạng giải phóng dân tộc ở Việt Nam. Trên cơ sở lựa chọn những thành viên ưu tú của Tâm Tâm xã, tháng 02-1925 Nguyễn Ái Quốc thành lập tổ chức Cộng sản đoàn. Đến tháng 6-1925, Nguyễn Ái Quốc thành lập Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên (viết tắt là Hội Thanh niên) để tập hợp lực lượng cách mạng. Ngày 21-6-1925, Nguyễn Ái Quốc sáng lập báo *Thanh Niên*. Tờ báo này là cơ quan ngôn luận, tuyên truyền mục đích, tôn chỉ và hướng dẫn hoạt động cách mạng cho các hội viên của Hội Thanh niên.

Tờ *Thanh Niên* ra số báo đầu tiên vào ngày 21-6-1925 và được in tại một cơ sở bí mật ở Quảng Châu. Trong thời gian đầu, báo ra đều đặn mỗi tuần một kỳ. Sau đó do điều kiện in ấn khó khăn nên có những số cách nhau từ 03 đến 05 tuần. Báo được in trên khổ giấy 13 x 19 cm, được viết bằng bút sắt trên giấy sếp (Phạm Xanh 1990: 131). Báo *Thanh Niên* có 04 trang, nhưng có số chỉ có 02 trang. Mỗi trang báo được chia làm hai cột. Mỗi cột có từ 23 đến 26 dòng chữ. Trên mảng sét ở trang nhất đề tên báo *Thanh Niên* bằng chữ Hán (ở giữa), chữ Việt (ở góc phải), và ngôi sao 5 cánh (ở góc trái). Ở giữa ngôi sao ghi số báo. Ngôi sao, chữ Thanh Niên (chữ Hán, chữ Việt) được đóng trong khung dài. Từ số 01 đến số 107, tờ báo này không ghi tiêu đề, từ số 108 (ngày 28-07-1929) mới ghi tiêu đề là “Cơ

quan ngôn luận của Đảng Việt Nam cách mạng Thanh niên”. Cách thức trình bày của tờ *Thanh Niên* đơn giản. Báo có nhiều mục như xã luận, bình luận, truyện lịch sử thế giới và Việt Nam, tin tức, hướng dẫn tổ chức đoàn thể, diễn đàn phụ nữ, phê bình, thơ ca, vấn đáp, trả lời bạn đọc, v.v. nhưng không cố định các mục. Mỗi số báo không có nhiều bài viết và ít có hình minh họa. Các bài báo thường ngắn, ít có bài viết dài: “Bắt đầu dĩ mới viết bài dài, bài dài thì ngắt ra đăng liên tiếp mấy số báo sau. Vài ba số báo thì có một hình vẽ, nội dung ý nghĩa của hình vẽ cũng bằng như một bài báo tương tự như hình vẽ ở báo “*Người cùng khổ*” (Paria)” (Tâm Vu 1978: 10). Mỗi số có khoảng 100 bản in. Trong bối cảnh khó khăn về tiền bạc và hoạt động bí mật, việc duy trì được tờ báo hoạt động đều đặn là một nỗ lực to lớn của Nguyễn Ái Quốc và Hội Thanh Niên. Những số báo này hầu hết được bí mật gửi về Việt Nam và một số ít gửi sang cơ sở cách mạng tại Trung Quốc, Pháp và Xiêm (nay là Thái Lan). Theo Tâm Vu (1978: 10), báo *Thanh Niên* hoạt động đến ngày 14-02-1930, phát hành được 202 số (hiện nay vẫn còn chưa có sự thống nhất về số báo cuối cùng và thời điểm tờ báo chấm dứt hoạt động).

Giống như báo *Le Paria* tại Pháp, Nguyễn Ái Quốc là cây bút chủ lực của báo *Thanh Niên*. Người viết những bài quan trọng thuộc về các lĩnh vực: lý luận, chính trị, tư tưởng, v.v., đồng thời còn vẽ tranh minh họa và sửa bài cho các tác giả khác. Trong Ban biên tập báo *Thanh Niên* còn có một số cây bút đáng chú ý khác là Lê Hồng Sơn, Hồ Tùng Mậu, Lê Duy Điếm, v.v.. Họ là những ủy viên của Tổng bộ Hội Thanh niên. Tháng 04-1927, Tưởng Giới Thạch làm phản, thời kỳ liên minh giữa Quốc Dân đảng và Đảng Cộng sản kết thúc. Tưởng Giới Thạch tiến hành khủng bố phong trào Cộng sản ở Trung Quốc. Do đó, Nguyễn Ái Quốc buộc phải rời Quảng Châu đi Liên Xô, còn Tổng bộ Hội Thanh niên phải chuyển

đến hoạt động ở Hồng Kông để tránh bị đàn áp. Báo *Thanh Niên* tiếp tục được xuất bản tại đây, nhưng hoạt động không đều đặn như trước, và ngừng hoạt động khi Hội Thanh niên tan rã. Từ tháng 06-1925 đến tháng 04-1927, báo *Thanh Niên* ra được 88 số do Nguyễn Ái Quốc trực tiếp phụ trách.

Báo *Thanh Niên* được bí mật đưa về Việt Nam, được phổ biến ở Bắc Kỳ, Trung Kỳ và Nam Kỳ. Do số lượng bản tin từ Trung Quốc chuyển về ít, nên ở trong nước đã tổ chức in lại những số báo *Thanh Niên* để đáp ứng nhu cầu của người đọc và làm tài liệu tuyên truyền cho các hội viên Hội Thanh niên. Nguyễn Danh Đới đã phân công Nguyễn Đức Cảnh tổ chức in lại báo *Thanh Niên* tại số nhà 92, phố Chợ Đuôi, Hà Nội (Phạm Xanh 1990: 134). Chánh mật thám Đông Dương Louis Marty đã theo dõi sát sao các thông tin về tờ *Thanh Niên*. Ông ta cho biết: “Từ ngày 21-6-1925, Nguyễn Ái Quốc cho ra đời tại Hương Cảng một tuần báo bí mật, in theo lối phức bản, mỗi lần chừng 100 số, báo lấy tên là Thanh Niên, cũng là tên của nhóm. Đọc qua 88 số báo này (từ tháng 6-1925 đến tháng 4-1927) do người lãnh tụ tự tay soạn thảo bài vở và sửa chữa, ta thấy rõ ràng kỹ thuật mà ông ta đã dùng” (Huỳnh Văn Tòng 2000: 259). Ông ta cho biết thêm về ảnh hưởng của tờ báo này ở Việt Nam như sau: “Điều đáng chú ý là tờ *Thanh Niên* được những người có chân hoặc không có chân trong Việt Nam Thanh niên Cách mạng Đồng chí Hội đã chịu khó đọc tới. Nhiều người có cảm tình với đường lối của hội đã chịu khó chép tới chép lui nhiều lần để phổ biến rộng rãi hơn. Vì vậy, tuy ấn hành ít ỏi, tờ báo vẫn tạo được ảnh hưởng to lớn” (Huỳnh Văn Tòng 2000: 259).

2. Nội dung cơ bản của báo *Thanh Niên*

Báo *Thanh Niên* ra đời trong bối cảnh các phong trào đấu tranh ở Việt Nam đang diễn ra

mạnh mẽ, trong đó báo chí là một trong những diễn đàn đấu tranh sôi nổi nhất. Năm 1922, tờ *La Cloche fêlée* (Chuông rè) của Nguyễn An Ninh, tờ *L'Annam* (Nước Nam) của Nguyễn An Ninh và Phan Văn Trường đã gióng lên hồi chuông thức tỉnh tinh thần yêu nước và cách mạng của nhân dân Việt Nam, nhất là tầng lớp thanh niên trí thức. *La Cloche fêlée* là tờ báo mở đầu cho dòng báo chí tiên bộ đối lập công khai đầu tiên ở Việt Nam. Trên măng sét của tờ báo này đề dòng chữ “Cơ quan tuyên truyền tư tưởng Pháp”. Nguyễn An Ninh đăng “Tuyên ngôn Nhân quyền và Dân quyền” của cuộc cách mạng tư sản Pháp, táo bạo hơn nữa là ông và Phan Văn Trường còn đăng “Tuyên ngôn Đảng Cộng sản” của Marx và Engels trên tờ *La Cloche fêlée* (Trần Việt Nghĩa 2024: 193). Một số tờ báo công khai chống chính quyền thực dân khác như tờ *le Nhaque* (Người nhà què) của Nguyễn Khánh Toàn, tờ *Jeune Annam* (An Nam trẻ) của Lâm Hiệp Châu, v.v. đã tung những đòn đả kích “trời giáng” vào chế độ cai trị tàn bạo của thực dân Pháp ở Đông Dương, gây rúng động dư luận, và truyền cảm hứng yêu nước cho thanh niên trí thức lúc bấy giờ. Những tổ chức yêu nước của thanh niên lần lượt ra đời như Việt Nam Nghĩa đoàn, Phục hưng Việt Nam (Phục Việt) ở Bắc Kỳ và Trung Kỳ, Đảng Thanh niên ở Nam Kỳ. Những tổ chức này đã tham gia vận động, tổ chức, lãnh đạo các phong trào đấu tranh, tiêu biểu như: Phong trào đấu tranh đòi ân xá nhà yêu nước Phan Bội Châu, phong trào đấu tranh đòi thả nhà yêu nước Phan Châu Trinh, phong trào đấu tranh đòi thả nhà yêu nước Nguyễn An Ninh, v.v.. Sự trỗi dậy của lớp thanh niên trí thức trở thành mối đe dọa nghiêm trọng đối với sự tồn vong của chế độ thuộc địa. Điều đặc biệt lo ngại với chính quyền thuộc địa là sự hình thành các tổ chức yêu nước và sự ra đời của các tờ báo đối lập. Tuy nhiên, những hoạt động đấu tranh của thanh niên trí thức nhanh chóng rơi vào bế tắc khi bị thực dân Pháp đàn áp. Nguyễn An Ninh sử dụng tờ *La Cloche fêlée* để thức tỉnh

tinh thần yêu nước của thanh niên, nhưng ông không thể chỉ ra cho họ con đường đấu tranh để giành lại độc lập tự do cho dân tộc. Trong bối cảnh đó, báo *Thanh Niên* đã đến với thanh niên. Những nội dung tiên bộ của tờ báo này đã soi đường, chỉ lối cho họ đến với con đường cách mạng vô sản.

Văn Tạo (1978: 2) cho biết một số nội dung tuyên truyền chính của tờ *Thanh Niên* như sau: i. Đế quốc và thuộc địa; ii. Cách mạng và cải lương; iii. Những trở ngại tư tưởng và tổ chức cần vượt qua; iv. Đảng cách mạng - Đảng Cộng sản; v. Cách mạng dân tộc; vi. Hướng về cách mạng thế giới; vii. Đảng cách mạng và Mặt trận dân tộc thống nhất; viii. Hướng đến phát động một phong trào đấu tranh của quần chúng; ix. Học tập lịch sử cách mạng các nước; x. Rút kinh nghiệm Quảng Châu công xã; xi. Học tập lý luận - Học tập chủ nghĩa Mác - Lênin.

Căn cứ theo những bài viết của tờ *Thanh Niên*, theo tôi, có thể khái quát một số nội dung cơ bản của tờ báo này như sau:

Một là, phê phán sự cai trị của thực dân Pháp ở Đông Dương, kích thích tinh thần đấu tranh của nhân dân Việt Nam. Tiếp nối tờ *Le Paria* và cuốn sách *Bản án chế độ thực dân Pháp* (năm 1925), báo *Thanh Niên* đã kịch liệt phê phán sự cai trị của thực dân Pháp ở Đông Dương. Theo tờ báo này, các nước đế quốc tuy mạnh nhưng cũng có những điểm yếu, bởi “chỉ cần một hạt bụi là cái máy đồng hồ trục trặc ngay; bây giờ thì cái máy đồng hồ đế quốc thực dân bị bụi nhiều lắm rồi. Chúng nói tự do, bình đẳng, văn minh, mà lại phân biệt chủng tộc, nô dịch, đầu độc, cho nên không sớm thì chày nhân dân thuộc địa sẽ trông thấy sự dối trá đó, sẽ thức tỉnh và nổi dậy đấu tranh” (*Thanh Niên*, số 17, ngày 25-10-1925) (Tâm Vu 1978: 11). Các nước Pháp, Anh, Mỹ, Ý, Đức, Nhật Bản, v.v. tuy mạnh nhưng mâu thuẫn với nhau gay gắt. Khi các nước này xung đột đến tột bậc thì cách mạng sẽ thắng, đế quốc sẽ thua. Ở các nước tư bản thực dân,

do giai cấp tư sản bị giai cấp vô sản chống đối kịch liệt nên các dân tộc thuộc địa có thể đánh đổ được thực dân. Từ việc chỉ ra nỗi thống khổ của người dân An Nam dưới ách thống trị của thực dân Pháp, báo *Thanh Niên* kêu gọi nhân dân đứng lên đấu tranh để giành lại độc lập, tự do: “Đồng bào ơi! Quyền tự do là giới cho mình, người không được tự do thà rằng chết. Tỉnh dậy, tỉnh dậy, đập vỡ cái lồng Tây nó nhốt người mình đi” (*Thanh Niên*, số 06, ngày 03-10-1926) (Đỗ Quang Hưng 2000: 84).

Hai là, đã kích tư tưởng cải lương của thực dân Pháp và tay sai. Báo *Thanh Niên* cho biết chủ nghĩa cải lương là sản phẩm độc hại của thực dân Pháp và tay sai để lừa gạt nhân dân: Từ *Thanh Niên* đã chỉ ra tác động độc hại của tư tưởng cải lương: “Lạt mềm buộc chặt, mật ngọt chết ruồi, phương ngôn đó người Pháp hiểu rõ hơn người Nam mình. Họ áp dụng có lợi cho họ, có hại cho ta. Họ đến xứ ta để ăn cướp, nhưng họ dùng câu văn minh, khai hóa để thu phục người Nam, nhằm giết người Nam như giết ruồi bằng mật ngọt” (*Thanh Niên*, số 24, ngày 13-12-1925) (Tâm Vu 1978: 11). Chiêu trò lừa bịp của Toàn quyền Đông Dương Varenne, cựu đảng viên Đảng Xã hội Pháp, khi sử dụng chiêu bài Pháp - Việt để huê đã bị báo *Thanh Niên* lật tẩy trong số báo 14, ngày 04-10-1925. Trong một số báo khác, tờ báo này tiếp tục đã kích Varenne như sau: “Varenne tác hại như á phiện. Y không cho dân lạy rước y theo lệ xưa; y hứa thi hành quyền lợi này, tự do nọ. Nhưng, hồi người Nam, chớ có tin y. Y làm bộ tốt bụng; nhưng không phải thật đâu! Giống như các quan Toàn quyền trước y, y chỉ nghĩ tới đầy túi để rồi về Pháp” (*Thanh Niên*, số 24, ngày 13-12-1925) (Tâm Vu 1978: 11-12).

Ba là, nêu cao tinh thần đấu tranh cách mạng. Báo *Thanh Niên* khẳng định: “Cách mạng là toàn bộ hành động nhờ đó một dân tộc bị áp bức trở thành tự do và giàu mạnh. Lịch sử các nước dạy ra rằng chỉ có bằng

cách mạng, người ta mới có thể có một chính phủ tốt hơn, một tổ chức xã hội tốt hơn” (*Thanh Niên*, số 02, ngày 28-06-1925) (Tâm Vu 1978: 12). Cũng trong số này, tờ báo đã thẳng thắn chỉ ra những lý do mà người Việt Nam chưa làm cách mạng được như sau: Dân ta chỉ biết có vua mà không biết có tổ quốc; Dân ta cho rằng làm cách mạng là một việc làm nguy hiểm; Dân ta trọng sĩ mà xem thường công nông, chỉ nghĩ các bậc khoa bảng mới làm được cách mạng; Dân ta ít hoạt động, đổ tất cả cho số, cho trời, ta thua kém Tây.

Bốn là, chỉ ra những hạn chế trong một số phong trào yêu nước chống Pháp ở Việt Nam (theo hệ tư tưởng phong kiến, hệ tư tưởng cách mạng dân chủ tư sản). Báo *Thanh Niên* không tán đồng với tư tưởng và hành động cách mạng của tổ chức Việt Nam Quốc dân Đảng. Việc chỉ ra các hạn chế, sự thất bại của các phong trào yêu nước chống Pháp ở Việt Nam, tờ báo này muốn chứng tỏ chỉ có con đường cách mạng vô sản là đúng đắn nhất và đem lại độc lập, tự do cho nhân dân Việt Nam.

Năm là, ca ngợi Lênin, ca ngợi những thành tựu xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô trên các phương diện: kinh tế, văn hóa, giáo dục, xã hội, v.v.. Rõ ràng, báo *Thanh Niên* muốn hướng Việt Nam, sau khi giành được độc lập dân tộc, đi theo con đường chủ nghĩa xã hội mà Liên Xô đang xây dựng thành công.

Chánh mật thám Đông Dương lúc đó là Louis Marty đã tìm hiểu kỹ nội dung của tờ *Thanh Niên*. Ông ta cho biết những số báo *Thanh Niên* đầu tiên nhấn mạnh về sự đoàn kết nội bộ, nhờ đó mà đoàn thể có sức mạnh và những cá nhân trong đoàn thể làm việc có kết quả hơn. Báo *Thanh Niên* đã kích thích tinh thần độc lập dân tộc và lòng yêu nước mà người Việt Nam lúc bấy giờ đang háo hức, chờ dịp để thể hiện. Tờ báo này giúp người đọc nắm bắt được tình hình thế giới, nhất là những biến chuyển vừa xảy ra ở các

cường quốc. Người viết bài đã cố gắng dùng những danh từ Việt - Hán quen thuộc để phiên dịch lại một số danh từ Tây phương, giúp người đọc hiểu lý thuyết Cộng sản (Huỳnh Văn Tông 2000: 259). Tờ báo hướng dẫn từ từ cho mọi người hiểu rằng hiện giờ ở thế giới đã có nước Nga theo chế độ Xô viết, dân ở nước ấy sống trong tự do, hạnh phúc. Sau khi tìm hiểu kỹ về tờ *Thanh Niên*, Louis Marty đã kết luận như sau: “Nguyễn Ái Quốc, người chủ biên tờ *Thanh Niên* tỏ ra kiên nhẫn, suốt 60 số báo đầu tiên để cho độc giả chuẩn bị tinh thần và tình cảm và sau rốt, ông mới phơi bày công khai chủ trương của mình: chỉ riêng Đảng Cộng sản mới có thể đem lại hạnh phúc cho dân tộc Việt mà thôi!” (Huỳnh Văn Tông 2000: 259-260).

3. Vai trò của báo *Thanh Niên* đối với sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam

Huỳnh Văn Tông (2000: 262) nhận định về vai trò của báo *Thanh Niên* đối với sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam như sau: “Báo *Thanh Niên* có nhiệm vụ tuyên truyền tôn chỉ và mục đích của Tổng bộ Việt Nam Thanh niên Cách mạng Đồng chí Hội, đồng thời thông qua những bài báo trình bày một cách có hệ thống một số vấn đề cơ bản về đường lối chiến lược và sách lược của cách mạng Việt Nam, về lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin. Tờ báo kêu gọi đồng bào Việt Nam trong và ngoài nước ra sức đoàn kết chiến đấu chống lại chủ nghĩa đế quốc để giành lại độc lập dân tộc”. Căn cứ vào nội dung các bài viết và hoạt động của báo *Thanh Niên* có thể thấy được vai trò của tờ báo này đối với sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam như sau:

Một là, khẳng định chủ nghĩa cộng sản là chân chính nhất. Theo báo *Thanh Niên*: “Chủ nghĩa cộng sản là một chủ nghĩa chân chính nhất, đó là cái chủ nghĩa của Đảng

cách mạng mà ta phải đi theo” (*Thanh Niên*, số 58, ngày 22-08-1926) (Tâm Vu 1978: 13). Năm 1920, Nguyễn Ái Quốc lựa chọn chủ nghĩa Mác - Lênin làm vũ khí tư tưởng để giải phóng dân tộc Việt Nam. Do đó, thông qua nhiều bài viết trên báo *Thanh Niên*, Người khéo léo định hướng người đọc đi theo con đường cách mạng vô sản.

Hai là, khẳng định lãnh đạo cách mạng Việt Nam phải là Đảng Cộng sản. Mặc dù giới thiệu nhiều phong trào chính trị, nhiều tư tưởng cách mạng, và nhiều đảng phái chính trị trên thế giới cho người đọc biết, nhưng để trả lời câu hỏi: “Chúng ta phải theo Đảng nào?”, báo *Thanh Niên* khẳng định dứt khoát: “Hỡi đồng bào thân mến, như vậy chỉ còn có một con đường chân chính là phải làm theo cái đảng kiên quyết trong hành động, đó là Đảng Cộng sản” (*Thanh Niên*, số 60, ngày 08-09-1926) (Tâm Vu 1978: 13). Theo tờ báo này thì chỉ có Đảng Cộng sản mới có chủ nghĩa của mình; ý chí, kỳ vọng của mỗi đảng viên cộng sản đều như nhau; Đảng Cộng sản là một tổ chức chặt chẽ và đoàn kết; Đảng Cộng sản có sự đoàn kết của nhân dân. Một đảng cách mạng chân chính trước hết phải có nội bộ đoàn kết, có đoàn kết được nhân dân, thì mới lãnh đạo được nhân dân. Đảng muốn nội bộ đoàn kết thì phải có học thuyết cách mạng thống nhất được các đảng viên đều hiểu như nhau. Một đảng cách mạng chân chính không những tổ chức và phát triển lực lượng, mà còn phải đoàn kết với các đảng cách mạng khác. Đảng chân chính nhất là Đảng Cộng sản (*Thanh Niên*, số 136, ngày 28-05-1928) (Tâm Vu 1978: 13). Do Việt Nam lúc đó chưa có Đảng Cộng sản, nên báo *Thanh Niên* nhấn mạnh: “Chỉ có Đảng Việt Nam Cách mạng Thanh niên là có được một tổ chức, một chương trình cách mạng chân chính. Đảng hoàn toàn bao gồm những người vô sản giác ngộ và những người dân biết bảo vệ quyền lợi của mình.... Đảng Việt Nam Cách mạng Thanh niên, mà vai trò của nó ai cũng biết là để bảo vệ quyền lợi của giai cấp vô sản” (*Thanh*

Niên, số 182, ngày 28-06-1929) (Tạ Thị Thúy 2017: 481).

Ba là, nhấn mạnh sự cần thiết phải tiến hành một cuộc cách mạng dân tộc để giành lại độc lập, tự do. Theo báo *Thanh Niên* “dân tộc cách mạng là những cuộc khởi nghĩa của nhân dân nhằm lật đổ thiểu số gồm bọn đế quốc ngoại bang và bọn áp bức bán xứ, để giành lại chủ quyền chính trị và kinh tế ở một nước; nói tóm lại là cuộc đấu tranh của nhiều người bị áp bức chống lại những kẻ áp bức” (*Thanh Niên*, số 79) (Tâm Vu 1978: 14). Tờ báo này luận giải khái niệm “cách mạng” như sau: “Cách mạng là biến đổi từ xấu thành tốt, đó là căn nguyên của mọi hoạt động, nhờ đó mà một dân tộc bị áp bức trở nên giàu mạnh. Lịch sử các nước đã dạy chúng ta rằng chỉ bằng con đường cách mạng thì mới có thể tiến tới hình thành được một chính thể có nền giáo dục, công nghiệp, tổ chức phục vụ xã hội tốt đẹp hơn” (*Thanh Niên*, số 2, ngày 28-6-1925) (Đỗ Quang Hưng 2000: 84). Cách mạng phải trải qua hai giai đoạn, đó là cách mạng dân chủ nhân dân và cách mạng xã hội chủ nghĩa. Báo *Thanh Niên* cho biết mục tiêu của giai đoạn thứ nhất là lật đổ chính quyền chuyên chế ở Việt Nam. Do dân chúng bị đối xử tàn tệ như súc vật, bị bại hoại, bị bóc lột, nên phải dẫn dắt dân chúng chống lại những kẻ cai trị để giành lại những quyền lợi của mình. Mục tiêu của giai đoạn thứ hai là tích cực khai thác những thắng lợi của cách mạng. Sau khi lật đổ ách thống trị của thực dân Pháp, sẽ xây dựng đường sá, phát triển thương mại và kỹ nghệ, giáo dục dân chúng và mang lại cho dân chúng hòa bình và hạnh phúc.

Bốn là, kêu gọi sự đoàn kết dân tộc. Báo *Thanh Niên* cho biết cách mạng là một việc lớn, đó “không phải một vài người làm nổi được, mà cũng không phải mấy ngày, mấy tháng làm ngay được” (*Thanh Niên*, số 66, ngày 24-10-1926) (Đỗ Quang Hưng 2000: 85). Sự nghiệp cách mạng thật to lớn nên

“những người cách mạng phải đoàn kết với nhau để thực hiện sự nghiệp đó. Người mình đã làm việc cách mạng đã nhiều năm rồi mà chưa thành công trước hết bởi vì thiếu đoàn kết với nhau” (Tâm Vu 1978: 12). Việc lãnh đạo nhân dân làm một sự nghiệp vĩ đại không phải do một vài người mà phải là sự hiệp lực của hàng nghìn, hàng vạn người. Muốn hàng nghìn, hàng vạn người đoàn kết chặt chẽ với nhau thì họ phải có chung một ý chí, một khát vọng giống nhau.

Năm là, xác định công nông là gốc của cách mạng. Báo *Thanh Niên* khẳng định không có sức mạnh của nhân dân thì cách mạng không thành công; chỉ có cách mạng mới đem lại tự do, bình đẳng cho các dân tộc; cách mạng ở Việt Nam muốn thành công thì phải đoàn kết các lực lượng. Tờ báo này cho biết: “Đương khi mất nước, bước đầu cách mạng là ai đánh đổ đế quốc chủ nghĩa đi mà muốn cho dân tộc mình được tự do giải phóng. Lực lượng dân tộc cách mạng là ở về toàn quốc dân, nên quốc dân giác ngộ chừng nào thì lực lượng cách mạng to lớn chừng ấy” (*Thanh Niên*, số 73, ngày 12-12-1926) (Đỗ Quang Hưng 2000: 84-85). Do trong nước có nhiều giai cấp và tầng lớp có quyền lợi khác nhau, yêu cầu không giống nhau, thái độ với cách mạng khác nhau, nên chỉ có công nông là lực lượng đông đảo nhất, có tinh thần cách mạng triệt để nhất. Trí thức, học sinh phải đoàn kết với công nông. Báo *Thanh Niên* chủ trương thành lập một mặt trận dân tộc thống nhất: “Nhiệm vụ của tất cả các người cách mạng chân chính là làm im bật các sự ganh tị, sự bất bình, các tham vọng và làm sao để đoàn kết đồng bào, đoàn kết các chính đảng, lập một mặt trận thống nhất chiến đấu của tất cả các tổ chức có khuynh hướng ít nhiều cách mạng, giao quyền lãnh đạo quân chúng cho đảng cách mạng nhất, dẫn dắt tất cả các lực lượng yêu nước dưới một lá cờ, nhằm giành lại độc lập dân tộc” (*Thanh Niên*, số 136) (Tâm Vu 1978: 16). Tờ báo này còn có nhiều bài viết về tổ chức, hoạt động và ý nghĩa của các tổ chức công hội, thanh niên, nông hội, phụ nữ,

v.v.. Đây là những tổ chức xây dựng nên một mặt trận dân tộc thống nhất.

Sáu là, khẳng định muốn giải phóng dân tộc phải dựa vào sức mình là chính. Báo *Thanh Niên* kêu gọi: “Hỡi đồng bào! Nếu chúng ta muốn tự do độc lập thì chúng ta phải kịp hành động bằng sức mạnh của chính mình, mà không mong chờ ở sự viện trợ của những người láng giềng” (Tâm Vu 1978: 15). Tờ báo này nhấn mạnh tinh thần tự lực nhưng xác định cách mạng Việt Nam phải gắn liền với cách mạng thế giới: “Sau các cuộc cách mạng chính trị xã hội, có thể vẫn tồn tại người bị áp bức, còn có tình trạng khác biệt giữa các dân tộc. Lúc đó cần phải có một cuộc cách mạng toàn thế giới. Sau cuộc cách mạng đó, nó ở khắp bốn phương trời trên trái đất sẽ là bạn của nhau. Đó là thời đại của tình hữu nghị quốc tế” (*Thanh Niên*, số 06, ngày 26-07-1925) (Đỗ Quang Hưng 2000: 85).

Bảy là, khẳng định độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Theo tờ *Thanh Niên* thì do bản chất xấu xa của chủ nghĩa tư bản nên sau khi giành được độc lập Việt Nam không đi vào con đường tư bản chủ nghĩa. Do đó, giành độc lập dân tộc không phải là bước cuối cùng của cách mạng Việt Nam: “Dân tộc cách mạng nhằm giải phóng dân tộc khỏi ách thực dân, đó là giai đoạn trước của thế giới cách mạng nhằm giải phóng toàn thể nhân loại khỏi ách của tư bản chủ nghĩa” (*Thanh Niên*, số 61, ngày 18-09-1926) (Tâm Vu 1978: 15).

Tám là, nhấn mạnh sự cần thiết phải học tập lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin. Theo báo *Thanh Niên* thì lý luận mà không có thực hành thì cũng chẳng để làm gì, nhưng thực hành mà không có lý luận thì chỉ dẫn đến thất bại đau đớn. Những thất bại trước đó của người Việt Nam là do coi thường lý luận mà chỉ chú trọng bạo lực. Do đó, cách mạng muốn thành công thì phải giác ngộ lý

thuyết cách mạng cho nhân dân (*Thanh Niên*, số 95, 97 và 98). Theo tờ báo này, muốn cách mạng thành công thì người làm cách mạng phải có phương pháp, có kế hoạch, biết tuyên truyền, tổ chức, huấn luyện, sau cùng mới sử dụng vũ lực (*Thanh Niên*, số 72, ngày 05-12-1926) (Đỗ Quang Hưng 2000: 85).

Một số nhà nghiên cứu đã nhận xét về vai trò của báo *Thanh Niên* đối với sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam như sau:

i. “Báo *Thanh Niên* giữ một vai trò lịch sử đặc biệt quan trọng, mở đầu cho việc tuyên truyền chủ nghĩa yêu nước theo quan điểm Mác - Lênin, được thanh niên yêu nước say sưa đọc. Báo đã góp phần tích cực chuẩn bị về tư tưởng, lý luận, chính trị và tổ chức cho việc thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam” (Đỗ Quang Hưng 2000: 86).

ii. “Báo *Thanh Niên* góp phần quan trọng vào việc truyền bá chủ nghĩa Mác- Lênin vào Việt Nam, chuẩn bị về mặt tư tưởng, chính trị và tổ chức để tiến tới thành lập chính đảng của giai cấp công nhân vào đầu năm 1930” (Phạm Xanh 1990: 135).

iii. “Báo *Thanh Niên* giữ một vai trò lịch sử đặc biệt quan trọng, mở đầu cho việc tuyên truyền chủ nghĩa yêu nước theo quan điểm Mác - Lênin, viết bằng tiếng Việt, được phổ biến rộng khắp cả nước, trong nhân dân Việt Nam, nhất là trong tầng lớp thanh niên, công nhân, nông dân, v.v. nhằm chuẩn bị tư tưởng, lý luận chính trị và tổ chức cho việc thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam” (Huỳnh Văn Tòng 2000: 263).

iv. “Các số báo càng về sau càng thể hiện sự trưởng thành của tờ báo này, cũng tức là sự vô sản hóa của nó ngày càng được thể hiện rõ ràng và mau mắn hơn, nhờ đó đường lối cách mạng Việt Nam cũng được vạch ra ngày một đúng đắn hơn” (Tạ Thị Thúy 2017: 482).

4. Kết luận

Trước khi thành lập báo *Thanh Niên*, Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh đã hoạt động tích cực trên diễn đàn báo chí. Người đã sử dụng báo chí làm công cụ đấu tranh để vạch trần sự cai trị hà khắc của các nước thực dân ở các thuộc địa, nhất là của thực dân Pháp ở Đông Dương; nêu rõ sự thống khổ và khát vọng đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân các nước thuộc địa, trong đó có nhân dân Đông Dương; thể hiện quan điểm cách mạng của Người, trong đó làm rõ được mối quan hệ giữa cách mạng vô sản ở chính quốc và cách mạng giải phóng dân tộc ở thuộc địa.

Trong thời kỳ hoạt động ở Quảng Châu (Trung Quốc), Nguyễn Ái Quốc đã thành lập tờ báo *Thanh Niên*, cơ quan ngôn luận của Hội Thanh niên, để truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin về Việt Nam. Việc thành lập báo *Thanh Niên* đã thể hiện tầm nhìn và tư duy chiến lược của Nguyễn Ái Quốc, bởi tờ báo này góp phần chuẩn bị về tư tưởng chính trị cho sự ra đời của một chính đảng cộng sản ở Việt Nam. Trong quá trình tồn tại (từ tháng 06-1925 đến đầu năm 1930), *Thanh Niên* là tờ báo có ảnh hưởng sâu sắc đối với cách mạng Việt Nam trong thời kỳ vận động thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam. Báo *Thanh Niên* đã tích cực truyền bá sâu rộng chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam, góp phần củng cố và mở rộng Hội Thanh niên... Những bài đăng trên báo *Thanh Niên* vừa là những tài liệu học tập, vừa là những tài liệu tuyên truyền quan trọng của các hội viên Thanh niên. Tư tưởng của báo *Thanh Niên* chính là tư tưởng cách mạng của Nguyễn Ái Quốc.

Do có chủ nghĩa Mác - Lênin soi đường, chỉ lối nên phong trào cách mạng Việt Nam phát triển nhanh chóng. Năm 1929, ở Việt Nam có tới ba tổ chức cộng sản ra đời. Đó là Đông Dương Cộng sản Đảng, An Nam Cộng sản Đảng, và Đông Dương Cộng sản

liên đoàn. Đầu năm 1930, Nguyễn Ái Quốc đã thống nhất các tổ chức cộng sản ở Việt Nam thành một chính đảng cộng sản duy nhất lấy tên là Đảng Cộng sản Việt Nam. Sứ mệnh của báo *Thanh Niên* kết thúc sau khi đã hoàn thành xuất sắc vai trò chuẩn bị tích cực về tư tưởng chính trị cho sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam. Ghi nhận những đóng góp to lớn của báo *Thanh Niên* đối với cách mạng Việt Nam. Ngày 21-06-1985, nhân dịp kỷ niệm 60 năm ngày báo *Thanh Niên* ra đời, Ban Bí thư Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam đã quyết định lấy ngày 21-06 hàng năm là Ngày Báo chí Việt Nam. Đến ngày 21-06-2000, nhân dịp kỷ niệm 75 năm Ngày báo chí Việt Nam, Bộ Chính trị Ban Chấp hành Trung ương Đảng đồng ý gọi Ngày báo chí Việt Nam là Ngày Báo chí cách mạng Việt Nam.

Tài liệu trích dẫn

- Bác Hồ ở Pháp (hồi ký). 1970. Hà Nội: Nhà xuất bản Văn học.
- Đỗ Quang Hưng (chủ biên). 2000. *Lịch sử báo chí cách mạng Việt Nam 1865-1945*. Hà Nội: Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.
- Hồ Chí Minh. 2011a. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, tập 1, 1912-1924. Hà Nội: Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia.
- Hồ Chí Minh. 2011b. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, tập 2, 1924-1929. Hà Nội: Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia.
- Huỳnh Văn Tông. 2000. *Báo chí Việt Nam từ khởi thủy đến 1945*. Thành phố Hồ Chí Minh: Nhà xuất bản Thành phố Hồ Chí Minh.
- Phạm Xanh. 1990. *Nguyễn Ái Quốc với việc truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin ở Việt Nam (1921-1930)*. Hà Nội: Nhà xuất bản Thông tin Lý luận.
- Tạ Thị Thúy (chủ biên). 2017. *Lịch sử Việt Nam từ năm 1919 đến năm 1930*, tập 8. Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học xã hội.
- Tầm Vu. 1978. “Thanh Niên”, tờ tuần báo đầu tiên của cuộc vận động truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin trên đất nước Việt Nam. *Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử* 178: 10-16.

Trần Việt Nghĩa. 2024. *Nguyễn An Ninh - Không ăn mày tự do*. Hà Nội: Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia Sự thật.

Văn Tạo. 1978. “Tác phẩm ‘Đường Kách mệnh’ của Hồ Chủ tịch (1927-1977)”. Tạp chí *Nghiên cứu Lịch sử* 178: 1-9.